

JIN A JANG

V této společnosti není třeba dokazovat, že sex u lidí hraje nesrovnatelně důležitější roli než v živočišném světě. Jeho význam byl radikálně povýšen i ve srovnání s těmi primáty jako třeba šimpanzy bonobo, u nichž pohlavní styk plní výjimečnou regulativní a společenskou funkci včetně až tak sofistikované jako manipulace, postavení v tlupě, korupce, výměnný sex jako forma prostituce, atd. Člověk přece jen nastavil na tento základ grandiózní stavbu spojenou s úžasnou komplikovaností čistě lidského duchovního života. Co paměť sahá, nikdy vztahy mezi pohlavími nebyly u lidí vnímány jen jako účelový reprodukční nástroj.

Zbožštění sexu je specifikem lidského druhu. Množství sexuálních partnerů bylo vždy známkou lidské kvality a výjimečnosti. O mužích je to známo a nikoho nepřekvapí sdělení, že král Šalamoun kromě stovky zákonitých manželek měl několik stovek souložnic. Kníže Vladimír, který pokřtil Rus, s sebou vždy vozil na tažení osm stovek markytánek jen pro vlastní potřebu. Instituce harému či rituální mnohoženství přetrvává dodnes. Totéž platilo pro ženy a nejen v době chrámové prostituce. Polifunkční využití svého pohlaví, zdaleka nejen v případě Magdalény, bylo dlouho pokládáno za nejkratší cestu k Bohu. Ozvěny nacházíme také v současné literatuře nebo filmu, kde se promiskuita v jakékoli podobě stává jakousi duchovní cestou. Ve filmu korejského režiséra Kim ki-Duka Ptačí klec patnáctiletá školačka, která z úcty k předčasně zahynulé kamarádce nastupuje kariéru prostitutky, je podávána jako příklad duchovního zrání. Ve známém snímku Romance francouzské feministické režisérky Catherine Breillatové je prezentován současný pohled moderní ženy na vztahy mezi pohlavími. Tento pohled je nemilosrdný, nezatížený melodramatickými slzami, romantickými a pohádkovými postavami a řečičkami o něžnosti, mateřství, lásce, atd. Je to pohled odpovídající naší metalové a technogenní době. Muži, s nimiž hrdinka postupně spí, jsou většinou zamindrákovaní a nejistí sami sebou, okatým chlapáctvím, sebejistým vystupováním a pseudointelektem jen zastírají svou skutečnou emocionální, morální nebo fyzickou impotenci. Mezi těmito citovými křiply vyniká krásná, samostatná, emocionálně nabitá hrdinka plná duchovního a fyziologického hledání. Prochází všemi možnými vztahy s muži: od manželky, milenky na jednu noc, postelového parťáka, až k nevybíravé rozhod'nožce. Čistě formálně jakoby se propadala na dno, ale ve skutečnosti, jak míní režisérka, dokonale zraje a roste, neboť dospívá k pocitu naprosté soběstačnosti, stává se paní

svého těla. Ve světě, kde je feminismus nahlížen jako lék na společenské neduhy, jsou muži jen plemennými samci, rozsévači genetické informace neschopnými dát světu nic kromě vlastních chromozomů. Při hlubším pohledu může být feminismus viděn nikoli jako lék, nýbrž i jako jedna z diagnóz současné společnosti.

Sexuální chování u lidí je hluboce symbolické a je nejspíš čímsi jako obecnou metaforou života. Nikoli náhodou v kultuře každého národa je široká vrstva nenormativní lexiky schopná zastoupit takřka celý zbývající slovník. Pro dospělého je jeho sexuální spokojenost základem vnitřní svobody a sebedůvěry, jinými slovy je zdrojem důležitého pocitu, že člověk je autorem a kapitánem vlastního života. Je charakteristické, že v západních kulturách osobnost byla odjakživa ztotožněna se sexuálním potenciálem a muž se svým falosem. Falos je účastníkem mnoha mytologických historek. V antickém Řecku kamenné milníky (hermy) byly vyobrazením lidí zpravidla ve své době známých a vážených. Z celého těla sochaři milníků vybírali jen dvě nejdůležitější části: rozeznatelnou tvář muže a jeho falos. Vy to víte líp než já, že druhovou zvláštností lidí je jejich hypersexualita – přebytečná hojnost sexuálních kontaktů a vůbec ta přemrštěná pozornost, která je věnována tomuto jevu v kultuře a jiných oblastech. To proto, že u lidí sex plní mnoho jiných funkcí vedle biologické funkce rozmnožování.

Je zvláštní, že zatímco ve speciálních vědách je sexu věnována stále nepřiměřenější pozornost a že na této půdě vzniká množství nových vědeckých a quasivědeckých oborů, v realitě lidská sexualita v západních společnostech je spíše na ústupu. Poslední průzkum Chicagské univerzity zveřejněný nedávno v deníku The Washington Post zaráží zjištěním, že zájem Američanů o sex rok od roku klesá. Celých 15% dotázaných v posledních pěti letech vůbec nemělo sex. Takřka 30% mladých mužů ve věku od 18 do 30 let se nedotklo ženy přinejmenším v posledním roce. Ženy jim zcela nahradily videohry a pornografie. K velkému překvapení badatelů ve skupině přes 60 let zájem o pohlavní život projevuje každý druhý. Je jasné, že dříve nebo později snížení sexuální aktivity Američanů povede také k demografické nesoběstačnosti.

Z celého oceánu různých současných pohledů na sexuální problematiku vybírám ten, který je nejvíce in, trendy – a to je představa, že se v pohlavních vztazích řeší především otázky vzájemného ovládnutí, dominance a vnucování mocenských poměrů. Mám za to, že i tentokrát máme co dělat se stopou naprosto falešnou, zavádějící a mnohokrát v minulosti vyzkoušenou s negativním výsledkem. Ještě Orwell varoval před magickou schopností slov s umně

manipulovaným citovým nábojem a prolhaným obsahem zavádět nás na scestí a činit z nás rukojmí falešných emocí.

Pokaždé, když uleháme na milostné lůžko, nemáme tušení, koho a v jakém složení potkáme pod duchnou. Je prý vědecky prokázáno, že v každém z nás dřímá celý vějíř pohlaví, a které z nich v danou chvíli převažuje, záleží na mnoha okolnostech, včetně proměnlivých hormonálních poměrů a okamžitého rozmaru. Z toho důvodu se z poněkud starosvětského milování z očí do očí stává jakási swingers party. Vědecké bádání neustále zmnožuje počty představitelných genderových kombinací. Ta „pokrokovější“ představa se zatím zastavila někde u čísla 315, což je množství čistě orientační, neboť upřesňující kombinatorika zdárně pokračuje dál. Staré konzervy nejspíš ustrnuly u dávno překonané představy, že základních pohlaví je pouhopouhých šest: muži, ženy, gayové, lesbičky, bisex a transsex. Mezi dvěma extrémy se umístila množina lidí, kteří uznávají seznam 52-63 pohlaví, včetně tak hraničních definic jako „odmítači jakéhokoli pohlaví“ a „odstraňovači pohlavních znaků ze svého zevnějšku“.

Přiznám se, že se občas ztrácím v jemných rozdílech a nepříliš chápu, čím se „pangender“, tj. člověk všeobecného pohlaví, tak zásadně liší od „variogendera“, jímž je jedinec proměnlivého pohlaví. Nedávno profesorka Anne Fausto-Sterlingová z Brownovy univerzity na stránkách deníku The New York Times otiskla převratný článek „Proč sex není binární: složitost je více než kulturní. Je také biologická“ (*Why Sex Is Not Binary: The complexity is more than cultural. It's biological, too*). V článku věhlasná odbornice v oblasti genderových studií na prstech jedné ruky dokázala, jak staromódní jsou představy o tom, že pohlaví je v zásadě binární. Nejde jen o to, že si lidé nikdy neuměli poradit s hermafrodity a přiřazovali je tu k mužům, tu k ženám, podle vyvinutosti dominantních pohlavních příznaků. Vědkyně zesměšňuje pokusy Trumpovy administrativy právně zakotvit pohlaví jako „příslušnost osoby k mužskému nebo ženskému principu na základě neměnných biologických znaků rozpoznatelných během prenatálního vývoje nebo při porodu.“ Razí mnohem poučenější názor, že „neexistuje žádné biologické měřítko, které by umožnilo nesporně zařadit každého člověka do jedné ze dvou kategorií – muž nebo žena.“ Nabízí místo toho mnohovrstevnatý model prenatálního vývoje, který nahlíží každého jedince coby bytost zásadně mezipohlavní. Podle této klasifikace se počet známých pohlavních variant zvyšuje přinejmenším o dalších 8 kategorií: pohlaví chromozomální, fetální gonadální, fetální hormonální, vnitřní reprodukční, vnější genitální, mozkové, pubertální

hormonální a pubertální morfologické. Veškeré pokusy redukovat sexuální diverzitu označuje Fausto-Sterlingová za „pokus o cestu zpět v čase, za výsměch vědeckému konsensu, ale také za ohrožení svobody lidí, kteří žijí způsobem odpovídajícím jejich pohlaví a genderu tak, jak se u nich rozvinuly v průběhu individuálního životního cyklu.“ To jaksí vysvětluje bytostnou „agenderovost“ lidí, ježto určit „skutečné“ pohlaví jednoduchým genetickým testem prostě není možné, byť se to až doposud nabízelo (muž má pohlavní chromozomy XY, žena XX).

Autorka zajímavého článku není sama, kdo vážně věří, že metoda nekonečného zpřesňování podstatně zvyšuje kvalitu našich vědomostí a vede nakonec k poznání složitého problému. Takový Karl Popper měl za to, že princip neomezené detailizace např. při definování pojmů je spíše spolehlivou cestou do záhuby, jelikož v okamžiku překročení určité míry mizí také samotný smysl zkoumaného jevu. Malíři pointilistické školy dobře věděli, že rozkládat realitu na barevné skvrny lze jen dotud, dokud její celkový obrys zůstává rozpoznatelný. V němčině existuje přiléhavé sloveso „zerreden“, něco jako rozžvanit problém k naprosté nesrozumitelnosti. Nepomáhá ani zkrácení seznamu pohlaví o polovinu – pořád to bude smysluprázdná hra na klasifikaci. Zajdeme-li příliš daleko do nerozeznatelného světa, nezbyvá než zvolit opačný postup – zjednodušení. V určitém okamžiku simplifikace vrátí rozpitému obrazu jasnější kontury.

Čínská filozofie si vystačila se dvěma principy bytí – jin a jang. Jsou to dvě navzájem opačné a přiléhavě se doplňující síly, které dokonale vyplňují celý prostor veškerenstva. Nám by také pro začátek měly postačit dvě pohlaví – mužské a ženské. U ostatních se v podstatě nejedná o pohlaví, ale o náš vztah k němu, o způsob jeho vnímání. Hermafroditů je na samostatné pohlaví zanedbatelně málo. Zbytek z nadhledu mimozemšťana tvoří buď muži, nebo ženy. Mohou být zženštělými muži, nebo zmužilými ženami. Některá může mít slabost pro zmužilé ženy, některý jiný pro zženštělé muže či jakkoli střídavě naopak. Chirurgicky nebo hormonálně lze měnit pohlaví, oděv a způsoby chování, lze zvolit jakýkoli bod v transsexuálním kontinuu, ale na podstatě věci to mnoho nemění. Pouliční lucerny přece nečiní z noci den a stažené žaluzie nedělají ze dne noc. Pořád to bude silně osvětlená ulice, anebo silně zatemněný pokoj. Zhruba to měl na mysli evangelista, když nabádal k jednoduchosti: „Řeč tvoje budiž – ano, ano, ne, ne. Co je navíc, je od zlého.“ Že to omezuje bohatství výraziva? Možná ano, ale určitě vnáší do scholastických polemik potřebné jasno. Hrabání prstíkem v transsexuálním kontinuu je více politikou než biologií. Bohudík – bohužel, je naše vědomí

zaručeně binární. Ano nebo ne, pravda nebo lež, dohromady nebo zvlášť, zapnuto nebo vypnuto. Právě z té dvojakosti vyplývají všechny naše nepříliš přesné, ale intuitivně srozumitelné představy o tom, co je dobro a co je zlo, co je krása a co je ošklivost. Různé kultury v různých dobách rozuměly pod těmito pojmy velmi rozdílné, třeba i opačné věci, avšak samotné dělení na dobré a zlé, na pravdivé a lživé, na krásné a škaredé zůstávalo základním nástrojem chápání světa. Právě stálost těchto univerzálních protikladů umožňovala dorozumívání nejen rozličných lidí, ale také rozličných civilizací. Hnidopišské upřesňování nás spolehlivě vyvádí ven za hranice srozumitelného světa.

Pravda nikdy není absolutní, někdy je náramně ohebná a podmíněna historicky, ba i technologicky. Někteří dogmatici se s tím nehodlají smířit. Ve středověku existence čarodějnic nebo přesvědčení, že sytý váží míň než hladový, byly pokládány za nezpochybnitelné pravdy. Důležité je jiné: v každé době byla představa o rozdílu mezi pravdou a lží. Zůstává i v naší době a bude i napříště. Termín „postpravda“ je pouze kulantní synonymum k pojmu lež.

Dostí paradoxně rozumování o pohlavích nás přivádí k dalšímu zdroji společenského pokroku, jímž je feminismus. Čistě formálně proti zadanému účelu feminismu není co namítnout: je to přece hnutí, které ví, že všechny formy útlaku jsou navzájem provázány, a proto bojuje proti všem formám diskriminace a dominance – proti sexismu, rasismu, homofobii, transfobii, ableismu, atd. Je to tzv. intersekční feminismus, který usiluje nejen o zrovnoprávnění žen, nýbrž o světánápravu, o revoluci vědomí. Není to o tom, že všichni muži jsou špatní. Není to o nadávkách, pohrdlivých přezdívkách a ani ne o zápase za ženský rod podstatných pojmů. Je to o respektu, lásce a uznání ženy, která nestojí o šiřlavé „ťuťuňuňu“ oslovení.

Jejich oponenti tvrdí, že slušně vychovaní lidé seznámení s pravidly společenské etikety nepotřebují převýchovu. Nenapadne je posmívat se gayům nebo tlouštíkům, dorážet na ženy s neslušnými návrhy nebo rovnou se po nich sápat. Tudíž jediné hnutí, které by bylo relevantní, je hnutí za dobrou „kindrštube“ a zvyšování kulturní úrovně.

Dejme tomu, že gender je kategorie sociální a s biologií nemá moc co do činění. Celý gender že je věda o mocenských poměrech, o panování a nerovnosti. V takovém případě požadavek být buďto mužem, nebo ženou samozřejmě také není víc než nástrojem genderové dominance. Jenže způsobů různých nerovností a dominance mezi lidmi je nespočet. Nespočet je také jiných nepříjemných věcí

vyžadujících nápravu. Co je dobrého na kruté zimě a nesnesitelném letním parnu? Co je dobrého na stáří a neodvratné smrti? Zbla nic! Leč není k nim proveditelné alternativy. Stejně tak jako není alternativy k dominanci. Absolutní genderová rovnost je nejspíš nebezpečnou iluzí. Nutí nás bez důkazu uvěřit, že sociální dominance žen bude lepší, lidštější, ve všech ohledech účinnější a zdravější než dominance mužů. Uvěřit v to ovšem brání znalost lidských dějin. Dominance feudálů a kmenových náčelníků byla asi lepší než panování otrokářů. Dominance buržoazie byla nejspíš lepší než panování feudálů. Proč nám tedy pořád připadá vtipná fousatá anekdota o demonstraci římských otroků, kteří třímají nad hlavou transparent „Ať žije feudalismus – zářná budoucnost celého lidstva!“. Protože se na to díváme s náležitým odstupem a víme, jak to v praxi dopadlo.

Když teoretici feminismu brojí proti utlačování žen muži, vycházejí ze stejné genderové bipolarity nebo binarity, proti které bojují. Taková je dialektika každé revoluce. Ruští bolševici na výtku, že žvanili o rovnosti a sami nyní pořádají hostiny v palácích, bohorovně odpovídali: „Protože jsme zvítězili!“ Jinými slovy, pány jsme dneska my a my určujeme, co je právo a co je rovnost.

Nelze nevidět neúměrnou agresivitu a krvelačnost většiny bojovníků za rovnoprávnost. Zaráží, jak snadno sahají k nejtvrdějším represivním nástrojům, jak zveličují význam drobných a často i nevinných skutků, jako je flirtování, dvojsmyslné vtípky, deset let staré tweety a půl století staré doteky. Příklady všech revolucí ukazují, že za svobodu a „pokrokové“ hodnoty nelze bojovat pomocí represí. Jde to proti samotné myšlence, o kterou se svádí onen zápas. Vypadá to tak, že v posledku nejde ani tak o rovnost jako spíše o výměnu megasociální skupiny, která si nárokuje postavení utlačovatele.

Představa o vzájemné provázanosti všech způsobů opanování je rovněž jalová. Stačí zavadit o otázky rasy a náboženství, aby se celé hnutí dostalo intelektuálně do slepé uličky. Prezident Trump si kupříkladu usmyslel zahájit globální tažení proti kriminalizaci homosexuality. Může být snad radostnější zvěst pro LGBT komunitu? Kdepak! Je to údajně typický projev Trumpova rasismu a ideologie bílých suprematistů, poněvadž v mnoha zemích Asie a Afriky je homofobie endemická, je součástí národní kultury a náboženské identity. Tudíž potírání homofobie je místně podmíněnou formou rasismu. Zhruba tak západními lidmi vzývaný Mahátma Gándhí, šampion tolerance a nenásilí, je ztělesněním nenávisti, útlaku a rasismu pro obyvatele jižní a západní Afriky, kde se do dějin zapsal zcela jinak, než jak ho vnímáme my. Totéž v modrém postihlo nedávno náš evropský

obraz thajské obránkyně lidských práv Sú Tjí, z níž se vyklubala hrubá utlačovatelka práv národnostních menšin, což se ukázalo být zcela slučitelné. Obávám se, že také boj za rovnost žen v některých koutech světa bude vnímán především jako vnucování „bílých hodnot“ a typický západní rasismus.

Co bylo zamýšleno jako úžasné drama, mění se před očima ve frašku. V Torontu arabský holič odmítl obsloužit lesbičku s poukazem na to, že je to holičství pánské. Lesbička samozřejmě na něho podala soudní žalobu. Senátu holič vysvětlil, že jeho víra mu zakazuje dotýkat se ženy, pokud není jeho matka, manželka anebo dcera. Soudcové upadli do trudnomyslnosti, levicový tisk spolkl jazyk. Práva náboženských a sexuálních menšin v Kanadě jsou totiž dvě posvátné krávy se stejnou mírou posvátnosti. Cítíte, jak se nám pod rukama mění svět? Ještě před jednou generací soudní pře lesbičky a muslima o genderovou morálku a náboženskou ortodoxii byla zcela nemyslitelná. Kudy chodíme, slyšíme, jaké je to štěstí, že všude se kácí normy chování, ježto norma není nic víc než jakýsi represivní nástroj pro potlačování všeho svébytného, rázovitého – zatímco my jsme všichni ve skutečnosti naprosto různí a ta naše různost má nepřetržitou kontinuální povahu. Jasná věc, že norma nepadla z nebe coby absolutní příkázání. Není to víc než statistika, avšak statistiku je třeba ctít, aby i ona mohla ctít nás, jinak nás jednoduše vymaže z tabulek. Prohlásí nás za statistickou chybu.

Je důležité nezapomínat, že celý osudový spor o gender a menšiny (nejen pohlavní, ale také etnické, náboženské, atd.) se odehrává na samé špičce vzdělané, blahobytné a sociálně privilegované „zlaté miliardy“ lidstva. Jinými slovy jde o hádku životně důležitou maximálně pro 5% pozemšťanů. Zbytek lidstva nevnímá problém jako osudový, poněvadž má úplně jiné starosti. V tom je jakási konečná binárnost bytí: 5% proti 95.

Jefim Fištejn